

## RECENZJA

rozprawy doktorskiej lek. dent. Joanny Elżbiety Owczarek  
pt. *„Powiązanie napięcia mięśni żwaczy z objawami  
parafunkcji zwarciowej, stanem psychoemocjonalnym i siłą  
nagryzu”*

Zakład Chorób  
Przyzębia i Błony  
Śluzowej Jamy Ustnej

41-800, Zabrze  
pl. Traugutta 2  
[www.stom.zachowawcza.sum.edu.pl](http://www.stom.zachowawcza.sum.edu.pl)

Kierownik  
Dr hab. n. med. Dariusz Skaba  
tel.: (+48 32) 395-60-13  
fax: (+48 32) 282-78-40  
[dskaba@sum.edu.pl](mailto:dskaba@sum.edu.pl)

SEKRETARIAT  
tel.: (+48 32) 32827840  
fax: (+48 32) 282-78-70  
[st.zachowawcza@sum.edu.pl](mailto:st.zachowawcza@sum.edu.pl)



Zaburzenia czynnościowe narządu żucia, obok próchnicy i zapaleń przyzębia należą do największych problemów współczesnej stomatologii. W licznych badaniach epidemiologicznych odnotowuje się ciągły wzrost liczby ludzi cierpiących na te schorzenia, zarówno wśród osób młodych jak i w wieku dojrzałym. Na dysfunkcje narządu żucia narażeni są przede wszystkim mieszkańcy krajów wysoce ucywilizowanych. Związane to jest z rolą stresu w życiu codziennym i zmniejszeniem zdolności adaptacyjnych układu ruchowego. Sytuacje stresowe powodują zwiększone napięcie mięśni oraz zwiększają częstość kontaktów zębów z przeciwstawnymi łuków zębowych, co jest naturalną odpowiedzią obronną organizmu człowieka. Długotrwały stres, lęk czy nerwica są czynnikami odpowiedzialnymi za pobudzenie organizmu i wyzwolenie mimowolnych kompensacyjnych reakcji ruchowych, co może przyczyniać się do rozwoju parafunkcji, które z kolei prowadzą do powstania dysfunkcji w obrębie całego układu stomatognatycznego.

W ostatnich latach zauważyć można dynamiczny rozwój tej dziedziny nauki. W celu rozwiązania rozlicznych problemów związanych z tymi schorzeniami, oprócz bardzo wnikliwej wiedzy na temat anatomii topograficznej i fizjologii struktur układu stomatognatycznego, konieczna jest analiza miejscowych przyczyn parafunkcji, ruchów odbywających się w stawie (SSŻ) a także powiązanie tych zmian ze stanem psychoemocjonalnym.

Biorąc pod uwagę te fakty należy uznać, że temat badań wybrany przez doktorantkę jest jak najbardziej słuszny i może przyczynić się do dalszego rozwoju tej dziedziny medycyny.



Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska lek.dent. Joanny Elżbiety Owczarek pt. „*Powiązanie napięcia mięśni żwaczy z objawami parafunkcji zwarciowej, stanem psychoemocjonalnym i siłą nagryzu*” ma prawidłowy i typowy układ dla takich opracowań. Składa się z 108 stron tekstu podzielonego na 11 rozdziałów obejmujących *wstęp, założenia i cel pracy, materiał i metody badań, wyniki badań, dyskusja, uogólnienia, wnioski, piśmiennictwo, streszczenia w języku polskim i angielskim oraz suplement. spis rycin i tabel*. Na początku pracy znajduje się również spis treści oraz wykaz skrótów a w suplemencie autorka opisała stosowaną w pracy Skalę Odczuwanego Stresu PSS-10, Skalę Lęku i Depresji HADS oraz zamieściła zgodę Komisji Bioetycznej nr KB-642/2015 na przeprowadzenie tychże badań. Praca zawiera 12 barwnych rycin oraz 21 tabel z danymi, które przygotowane zostały przejrzyście i bardzo starannie. Moim zdaniem w celu ułatwienia analizy treści pracy warto byłoby również sporządzić i umieścić spis tabel i rycin.

We *wstępie* autorka na podstawie przeglądu bardzo licznego, wyselekcjonowanego piśmiennictwa (228 pozycji) wprowadza czytelnika w tematykę podjętych badań w sposób przystępny, dydaktyczny i przemyślany. Rozdział ten podzieliła na 3 podrozdziały omawiając kolejno budowę i fizjologię i elektrofizjologię mięśni żwaczowych oraz wpływ stanu psychoemocjonalnego na pracę mięśni żucia i siłę nagryzu. Bardzo interesujący i merytoryczny moim zdaniem jest podrozdział dotyczący zaburzeń czynnościowych narządu żucia oraz objawów parafunkcji. Autorka skupiła się głównie na objawach, które oceniała w pracy: tarczki wyświechtania, *linea alba*, impresje na języku oraz recesje dziąsłowe. Brakuje mi w tym miejscu opisu etiologii i roli ubytków klinowych. W ostatnim podrozdziale został omówiony wpływ stanu emocjonalnego na napięcie mięśni.. Doktorantka słusznie podkreśla że „.....*długotrwały stres, również lęk czy depresja są czynnikami odpowiedzialnym i związanymi z zaburzeniami czynnościowymi narządu żucia*”.

W następnej części pracy autorka formułuje cel pracy, którym była ocena powiązania napięcia mięśni żwaczy i siły nagryzu z obecnością w jamie ustnej objawów parafunkcji oraz stanu psychoemocjonalnego studentów. Do przeprowadzenia tej oceny wytyczono etapy szczegółowe a mianowicie:

- *badanie napięcia mięśni żwaczy*
- *pomiar siły nagryzu/ sił zwarciowych*
- *ocenę kliniczną obecności objawów parafunkcji w jamie ustnej*
- *ocenę stanu psychoemocjonalnego badanych*
- *ocenę powiązań między badanymi parametrami.*

Cel pracy uważam za bardzo trafny, jasny i uzasadniony.



Rozdziały dotyczące *Materiału i Metodyki badań* zostały napisane prawidłowo. Autorka szczegółowo charakteryzuje grupę badaną a mianowicie aż 166 studentów w tym 53 I roku AWF we Wrocławiu oraz 52 I roku i 61 V roku z kierunku lekarsko-dentystycznego. Kryteria włączenia i wyłączenia z badań, uważam za prawidłowe i adekwatne do celu pracy. Następnie w metodyce opisuje badanie podmiotowe oraz przedmiotowe które zostały przeprowadzone u wszystkich badanych. Stanowiło to niewątpliwie duże wyzwanie dla doktorantki i świadczy o wyjątkowej staranności i pracowitości. Zastosowane badania a mianowicie: badanie siły napięcia mięśni żwaczy przy użyciu sEMG, badanie sił zwarciovych przy użyciu mikroprocesorowego rejestratora sił oraz badania psychologiczne uważam za adekwatne i dobrze dobrane do analizy wyznaczonego celu badań.

Z krytycznego punktu widzenia recenzenta, uważam że można było w celu dokładniejszej charakterystyki grupy badanej, bardziej rozbudować badanie podmiotowe i przedmiotowe. Zgonie z zaleceniami i trendami w tej dziedzinie stomatologii, w celu ujednoczenia można zastosować u wszystkich uczestników badania np. arkusz RDC/TMD (*Diagnostic Criteria for Temporomandibular Disorders*), który jest zatwierdzony przez WHO do tego typu badań. Z jednej strony pomogłoby to dokładniej i bardziej obiektywnie scharakteryzować grupę badaną oraz ułatwić porównanie wyników z innymi badaniami międzynarodowymi. Uwagi te nie mają jednak wpływu na ogólną wartość pracy a mogłyby ją ewentualnie wzbogacić.

W rozdziałach *Wyniki badań i dyskusja* autorka przedstawiła w czytelny i przejrzysty sposób, w formie starannie opracowanych tabel i wykresów, wyniki przeprowadzonych badań. Ich profesjonalne wykonanie wraz z analizą statystyczną, ułatwia interpretację i wpływa pozytywnie na wartość edytorską pracy. W dyskusji autorka opisała całość pracy w świetle cytowanej literatury. Jest to bardzo wartościowa część pracy, świadcząca o dobrej znajomości zagadnień i tematyki związanej z realizowanym tematem. Dyskusja świadczy o dobrej znajomości zagadnienia. Cechuje ją stosowny dystans i krytycyzm konieczny w interpretacji wyników badań własnych, tak ważny w dochodzeniu do prawdy naukowej. Dobór literatury uważam za odpowiedni i adekwatny do prowadzonych przez autorkę badań. Jako recenzent chciałbym zauważyć bardzo dużą liczbę cytowanej literatury bo aż 228 pozycji. Moim zdaniem, można było pominąć jej część szczególnie z lat 90- tych i wcześniejszych, gdyż w pracy zacytowano w sumie blisko 86 takich pozycji tj. 36 %.

Na podstawie omówienia wyników przeprowadzonych badań doktorantka sformułowała pięć merytorycznych wniosków, które wynikają z postawionych celów. Wnioski mają również aspekt praktyczny co wzbogaca pracę.

Podczas dokładnej analizy tekstu pracy znalazłem kilka drobnych błędów literowych oraz niejasnych sformułowań, które nie mają jednak wpływu na wartość pracy i przekaże je osobiście autorce w celu ich poprawy. Swoje uwagi merytoryczne i edytorskie, które zamieściłem przy omawianiu poszczególnych części pracy również nie wpływają na poziom pracy a wynikają jedynie z dociekliwości i obowiązków recenzenta.

**W podsumowaniu** chciałbym podkreślić, że przedstawioną mi do oceny dysertację oceniam bardzo wysoko i pozytywnie pod względem formalnym i merytorycznym. Oceniana praca jest napisana w sposób jasny, logiczny i czytelny. Autorka wykazała się umiejętnością stawiania problemów badawczych i właściwego doboru zestawu metod badawczych oraz ich pełnego opanowania praktycznego, uzyskała wartościowe i oryginalne wyniki badań, o znaczeniu poznawczym i rozwojowym dla tej dziedziny dentystyki.

Praca doktorska lekarza dentysty Joanny Elżbiety Owczarek pt. *„Powiązanie napięcia mięśni żwaczy z objawami parafunkcji zwarciowej, stanem psychoemocjonalnym i siłą nagryzu”* w pełni odpowiada wymogom pracy na stopień doktora określonym w ustawie o stopniach i tytułach naukowych.

**W związku z powyższym stawiam Radzie Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie kandydatki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

**KIEROWNIK**

Zakładu Chorób Przyzębia i Błony Śluzowej Jamy Ustnej  
Katedry Stomatologii Zachowawczej z Endodontcją  
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach



dr hab. n. med. Dariusz Skaba